

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК ТЕОРІЙ ПОДАТКІВ

Розвиток економічних теорій у податковій сфері безпосередньо пов'язаний з розвитком держави та зміною характеру використання державних доходів. Процес оподаткування здійснюється державою та залежить від ступеня її розвитку. Тому дослідження природи податків, необхідності їх застосування вивчалось у межах вчення про державу та було обумовлено потребами держави та суспільства.

Податкові теорії являють собою моделі побудови податкових систем держави різного ступеня узагальнення. Пік у створенні наукових шкіл та розвитку податкових теорій припадає на XVIII— XIX ст.: держава почала приймати активну участь у вирішенні проблем економічного регулювання, розподілу доходів, соціального забезпечення, і виникає необхідність створення податкової ідеології. На початку XX ст. набули широкого розповсюдження концепції активного державного втручання в економіку, у тому числі із застосуванням податкових інструментів, що істотно вплинуло на розвиток сучасних теорій податків.

Сьогодні можна виділити два основних напрямки економічної думки щодо податкових теорій - кейнсіанський та неокласичний.

Кейнсіанська теорія базується на постулаті, що податки є головним важелем регулювання економіки і виступають однією зі складових її успішного розвитку. Держава повинна за допомогою бюджетної політики, маніпулюючи податками та державними витратами, здійснити свій керівний вплив на споживання і повну зайнятість населення і таким чином регулювати циклічні коливання економіки.

Неокласична теорія базується на лібералізації методів державного регулювання економіки. Податкам при цьому відводиться другорядна роль: вони не повинні впливати на діяльність господарюючих суб'єктів, обмежувати їх свободу, яка ґрунтується на приватній власності. Основна ідея всіх неокласичних

теорій полягає у пошуках методів зниження інфляції і надання більшої кількості податкових пільг корпораціям і тій частині населення, яка формує споживчий попит на ринку.

У 50-60-ті роки ХХ ст. у межах теорії неокейнсіанства була зроблена спроба синтезувати вчення Кейнса з неокласичними моделями економіки. На підставі розробок неокейнсіанства у розвинених державах відбулося коригування програм державного регулювання, які проводилися в рамках дії «вбудованих стабілізаторів» (регулювання прибуткового оподаткування, заробітної плати, роздрібних цін, страхування тощо). Представники цієї теорії вважають, що механізм податкового регулювання має бути побудованим на основі зміни рівня податків як засобу проведення антициклічної політики: зниження їх у періоди спаду економіки, підвищення в роки пожвавлення і підйому з метою стримування ділової активності [1, с. 23-24].

На сучасному етапі розвитку економіки стає все складніше здійснювати ефективно оподаткування, оскільки фактори виробництва, насамперед капітал, набувають величезну мобільність і можливості переливу. У межах своєї теорії глобалізації (кінець ХХ – ХХІ ст.) видатний американський економіст Віто Танзі називає вісім «фіскальних термітів», які роз'їдають основи сучасної податкової системи країни: електронна комерція, електронні гроші, внутрикorporaційна торгівля, офшорні фінансові центри, деривативи і хеджеві фонди, нездатність оподатковувати фінансовий капітал, зростаюча зарубіжна діяльність індивідів, включаючи інвестування заощаджень за кордон, покупки за кордоном [2].

Для усунення цих проблем В. Танзі запропонував ввести спеціальні податки (наприклад, податки Тобіна) на іноземні трансакції та застосовувати інші аналогічні заходи. Це дозволило б різко обмежити транскордонні валютні спекуляції, зробивши велику частину з них не вигідними, і зменшити їх шкоду, особливо для країн, що розвиваються. Але цей податок буде ефективним тільки при умові застосування в усіх країнах, оскільки в іншому випадку валютна торгівля переміститься в країни і регіони, де цей податок не введений.

Транснаціональні податки ще юридично не існують, але в умах наукової і політичної еліти вони вже сформувалися. Ці податки повинні відповідати одному загальному принципу – база оподаткування повинна бути якомога ширшою, а податкова ставка – найнижчою.

Американський економіст Дж. Робертсон висунув пропозицію про введення «глобальних податків», які б застосовувалися в усіх країнах світу, до яких доцільного віднести:

- податки та збори на використання міжнародних ресурсів, таких, як океанічне рибальство, добування на материковому шельфі, освоєння морських, повітряних просторів і відкритого космосу, використання електромагнітного поля;
- податки та збори на діяльність, що забруднює і руйнує навколишнє середовище;
- податок на військові витрати і торгівлю зброєю;
- більш уніфіковані податки у відношенні угод у рамках світової торгівлі;
- уніфікований податок на міжнародні операції з обміну валютою [3].

Сучасні процеси глобалізації економіки суттєво впливають на розвиток податкових теорій та податкові системи держав. Враховуючи розширення міжнародних економічних зв'язків, надзвичайно важливо модифікувати податкові системи різних країн з урахуванням вимог глобального світового економічного і соціально-політичного простору. Ряд міжнародних ініціатив у цьому напрямку вже розглядається країнами ОЕСР, Європейського Союзу, окремими державами та їх об'єднаннями.

Література

1. Податкова система: Навч. посібник / За заг. ред. В. Г. Баранової. – Одеса: ВМВ, 2014. – 344 с.
2. Tanzi V. Globalization, Technological Developments, and the Work of Fiscal Terminals / V. Tanzi // IMF Working Paper 00/181 Washington: International Monetary Fund, 2000.
3. Robertson J. The New Economics of Sustainable Development: A Briefing for Policy Makers / J. Robertson. – London: Kogan Page, 1999. – P. 120-121.

